

"Research article"

Doi: [10.71767/jinev.2024.1185257](https://doi.org/10.71767/jinev.2024.1185257)

Psychometric Properties of the Short Form of the Adolescent Moral Character Scale¹

Farhad khormaei^{2*}, Fateme Azadi Dehbidi³, Seyed Mehdi Poorseyed⁴

(Received: 2024.09.27 - Accepted: 2024.12.12)

1-This article is based on independent research conducted by the authors.

2- Educational Psychology Department, Educational Sciences & Psychology Faculty, Shiraz University, Shiraz, Iran

*- Corresponding Author: khormaei@shirazu.ac.ir

3- Assistant Professor, Department of Psychology, Eghlid Higher Education Center, Eghlid, Iran

4- Assistant Professor, Department of Psychology and Counselling, Farhangian University, Tehran, Iran

Abstract

Given the central role of ethics in the education of adolescents, moral character has gained remarkable attention over the past decades. In that regard, the present study aimed to examine the psychometric properties of the short form of the Adolescent Moral Character Scale. The short form of the scale comprises six components (etiquette / rudeness, pious / denialist, conscientiousness / procrastination, forgiveness / confrontation, submissive / rebellious, and independent / dependent) and includes 18 items. This scale was adapted from the Adult Moral Character Scale (Khormaei & Ghaemi, 2018). The long form of the Moral Character Scale was developed through a review of key Islamic ethical sources and interviews with experts and students. To evaluate the psychometric properties of the Adolescent Moral Character Scale, 540 middle and high school students (256 boys and 284 girls) from Shiraz were selected using cluster random sampling and completed the Moral Character Scale. In order to determine the validity of this tool, confirmatory factor analysis and criterion validity methods were used. The data were analyzed using confirmatory factor analysis, which confirmed the six-factor structure of the Adolescent Moral Character Scale. The results of criterion validity also confirmed the correlation of the total score of the moral character scale and its sub-scales with the total score of the Academic Destructive Behaviors Scale and its sub-scales, as well as the score of the Academic Citizenship Behaviors Scale. Additionally, Cronbach's alpha was used to assess the scale's reliability, and the results indicated suitable reliability for all subscales and the total score. Therefore, the Adolescent Moral Character Scale is applicable within the Iranian cultural context and can be effectively used in research related to adolescent ethics.

Keywords: Islamic ethics, moral character, etiquette character trait, conscientiousness character trait

ویژگی‌های روان‌سنجی فرم کوتاه مقیاس منش اخلاقی نوجوانان^۱

فرهاد خرمائی^{۲*}، فاطمه آزادی‌ده‌بیدی^۳، سیدمهدی پورسید^۴

(دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۰۶ - پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۲۲)

چکیده

به دلیل نقش محوری اخلاق در تعلیم و تربیت نوجوانان، طی دهه‌های گذشته منش اخلاقی به طرز چشمگیری مورد توجه قرار گرفته است. در همین راستا، پژوهش حاضر با هدف بررسی شاخص‌های روان‌سنجی فرم کوتاه مقیاس منش اخلاقی نوجوانان انجام شد. فرم کوتاه مقیاس منش اخلاقی نوجوانان دارای شش مؤلفه (آداب‌گرایانه/گستاخانه، پارسایانه/انکارورزانه، وظیفه‌گرا/تساهل‌گرا، بخشش‌گرا/تقابل‌گرا، تبعیت‌گرا/طلغیان‌گرا و وارستگی/دل‌بستگی) و همچنین ۱۸ گویه است. این مقیاس با اقتباس از مقیاس منش اخلاقی بزرگسالان (خرمائی و قائمی، ۱۳۹۷) تهیه شده است. فرم بلند مقیاس منش اخلاقی با مطالعه مهم‌ترین منابع اخلاق اسلامی و همچنین مصاحبه با صاحب‌نظران و دانشجویان استخراج شده است. به منظور بررسی شاخص‌های روان‌سنجی فرم کوتاه مقیاس منش اخلاقی نوجوانان، تعداد ۵۴۰ دانش‌آموز (۲۵۶ پسر و ۲۸۴ دختر) مقطع متوسطه اول و دوم شهر شیراز به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند و به مقیاس منش اخلاقی پاسخ دادند. به منظور تعیین روایی این ابزار از روش‌های تحلیل عامل تأییدی و روایی ملاکی استفاده شد. نتایج تحلیل عامل تأییدی ساختار ۶ عاملی مقیاس منش اخلاقی نوجوانان را مورد تأیید قرار داد. نتایج روایی ملاکی نیز همبستگی نمره کل مقیاس منش اخلاقی و نمره زیر مقیاس‌های آن را با نمره کل مقیاس رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی و زیر مقیاس‌های آن و همچنین نمره مقیاس رفتارهای مدنی تحصیلی تأیید کرد. همچنین، برای بررسی پایایی این مقیاس از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ برای تمام زیر مقیاس‌ها و نمره کل مناسب بود. بنابراین، مقیاس منش اخلاقی نوجوانان در فرهنگ ایرانی قابلیت کاربردی دارد و می‌تواند در پژوهش‌های مرتبط با روان‌شناسی و اخلاق نوجوانی مورد استفاده قرار گیرد.

واژگان کلیدی: اخلاق اسلامی، منش اخلاقی، صفت آداب‌گرایانه، صفت وظیفه‌گرا

۱- مقاله حاضر حاصل پژوهش مستقل نویسندگان است.

۲- دانشیار، بخش روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

* نویسنده مسئول: khormaei@shirazu.ac.ir

۳- استادیار، گروه روان‌شناسی، مرکز آموزش عالی اقلید، اقلید، ایران

۴- استادیار، گروه آموزش روان‌شناسی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

مقدمه

منش اخلاقی^۱ از زمانی که ارسطو^۲ سه سطح منش اخلاقی (اخلاقیات ترس، شرم و خردمندی) را مطرح کرد، موضوع مطالعات فلسفی و روان‌شناختی قرار گرفته است (کرات^۳، ۲۰۰۱). از نظر آرتور، کریستانسون، ساندرز و رایت^۴ (۲۰۱۷) منش مجموعه‌ای از صفات یا ویژگی‌های شخصی است که هیجان‌ات اخلاقی خاصی ایجاد می‌کند، انگیزه را برمی‌انگیزاند و رفتار را هدایت می‌کند. منش اخلاقی از نظر کوهن و مورس^۵ (۲۰۱۴) به مجموعه صفات زیستی و اکتسابی اشاره دارد که در نحوه تفکر، احساس و رفتار فرد در یک وضعیت اخلاقی یا غیر اخلاقی بروز می‌کند. نارویز و رست^۶ (۱۹۹۵) منش را بر اساس چهار مؤلفه روان‌شناختی (حساسیت اخلاقی، قضاوت اخلاقی، انگیزش اخلاقی، کنش اخلاقی) تعریف می‌کنند. تأکید آن‌ها بر فرایندهای درونی و مهارت‌های رفتاری ضروری است و بیان می‌کنند که حساسیت، قضاوت و انگیزش از تعامل فرایندهای عاطفی و شناختی پدید می‌آید.

مالین، لیوا و دامون^۷ (۲۰۱۷) نیز منش را حالت هماهنگی مناسب بین احساسات، استدلال و رفتار می‌دانند که در نهایت به عملکرد اخلاقی و شکوفایی فرد کمک می‌کند. از دیدگاه الیوت^۸ (۲۰۰۴)؛ به نقل از شوشانی و روسو-ننظر^۹ (۲۰۱۷)، توانمندی‌های منشی مجموعه متعددی از صفات شخصیتی مثبت یا فضائل فردی هستند که منظومه‌ای از رفتارهای ماندگار و مثبت همانند تعهد اخلاقی، مسئولیت اجتماعی، واکنش‌های هیجانی در برابر پریشانی دیگران، پرورش مهارت‌های سودمند برای جامعه و پرداختن به حالات و رفتارهای اخلاقی، مهم بودن و تأدیب نفس را دربرمی‌گیرند.

در ارتباط با منش دسته‌بندی‌های متعددی مطرح شده است. به عنوان مثال در طبقه‌بندی برکوویتز^{۱۰} (۱۹۹۷)؛ به نقل از کسلی، فراسو، جسی و منگتی^{۱۱} (۲۰۲۱) منش از «صفات اخلاقی و غیراخلاقی^{۱۲}» تشکیل شده است. برخی منش را هر گونه عمل اخلاق‌مدارانه در جستجوی مفاهیم مهم زندگی می‌دانند و دسته‌بندی‌های سه‌گانه (آگاهی از هنجارها، رفتارهای سودرسان به جامعه و همدلی) و هشت‌گانه (جهت‌گیری اجتماعی، وجدان اخلاقی، توافق، همدلی، صداقت، نوع دوستی، عزت نفس، استدلال اخلاقی) را مطرح نموده‌اند (اسمیت، فورد، اریکسون و گازمان^{۱۳}، ۲۰۲۱). اما مطرح‌ترین طبقه‌بندی انجام شده مربوط

1. Moral character
2. Aristotle
3. Kraut
4. Arthur, Kristjánsson, Harrison, Sanderse & Wright
5. Cohen & Morse
6. Narvaez & Rest
7. Malin, Liauw & Damon
8. Elliot
9. Shoshani & Russo-Ntzer
10. Berkowitz
11. Casali, Feraco, Ghisi & Meneghetti
12. Non-moral and moral
13. Smith, Ford, Erickson & Guzman

به «مؤسسه ارزش‌ها در عمل»^۱ است که مبنای ساخت ابزارهای سنجش متعددی در تمامی دنیا قرار گرفته است. در این تقسیم‌بندی ۲۴ توانمندی منشی مطرح شده است که تحت عنوان ۶ فضیلت اخلاقی (خرد و دانش، انسانیت، دلیری، میانه‌روی، عدالت و تعالی) قرار می‌گیرند (مگ‌گریت و والسی^۲، ۲۰۱۹). منش با کیفیت زندگی فرد مرتبط است بخصوص از لحاظ کنش‌ها و تصمیمات اخلاقی (هیت^۳، ۲۰۰۰). بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد افراد با سطوح بالای منش اخلاقی از انتخاب موقعیت‌هایی که باعث بروز رفتار غیراخلاقی مانند آسیب به دیگران می‌شود پرهیز می‌کنند و کمتر درگیر رفتارهای غیرمولد و انحرافی می‌شوند (کیم و کوهن^۴، ۲۰۱۵). همچنین، پژوهش‌ها نشان می‌دهد منش اخلاقی با رفتارهای غیراخلاقی، رفتارهای شغلی غیرمولد، بزهکاری، دروغ‌گویی، تقلب، پرخاشگری، اهمال‌کاری، خطاهای شناختی، نقض قانون رابطه منفی و با رفتارهای جامعه‌پسند، تصمیم‌گیری‌های اخلاقی، رشد اجتماعی رابطه مثبت دارد (زیتلر، هیلبیگ و هی‌دسش^۵، ۲۰۱۳؛ کیم و کوهن^۶، ۲۰۱۵؛ فانگ، دانگ و فانگ^۷، ۲۰۱۹؛ دینگ^۸ و همکاران، ۲۰۱۸؛ کودامارا، پارپو، سوهان و نارایهان^۹، ۲۰۲۰؛ سوکولوفسکا، دینیک و توماسویچ^{۱۰}، ۲۰۱۸؛ مارکوس و روی^{۱۱}، ۲۰۱۷؛ سیمها و پاربوتیه^{۱۱}، ۲۰۲۰؛ آمپونی، کاوثری، ماهارانی، کوزوردانی و بوونو^{۱۲}، ۲۰۱۹؛ لی، کونسل و گوا^{۱۳}، ۲۰۲۱؛ گوا، لی، یانگ و گوا^{۱۴}، ۲۰۲۱).

در ایران نیز نتایج پژوهش‌های مختلف نشان داد که منش اخلاقی با کاهش رفتارهای غیر اخلاقی و افزایش رفتارهای جامعه‌پسند و اخلاقی (آزادی‌دهبیدی و خرمائی، ۱۴۰۱، خرمائی و بارانی، ۱۳۹۹، دهقانی و خرمائی، ۱۴۰۰، خرمائی و محمودنژاد، ۱۴۰۰)، بهبود قضاوت اخلاقی و کاهش بروز خطاهای شناختی (خرمائی و ذبیحی، ۱۳۹۹؛ دریانی‌زاده، ۱۴۰۱)، شیوه‌های فرزندپروری و تعاملات هیجانی والد-کودک (شریفی اردانی، خرمائی، فولادچنگ و فضیلت‌پور، ۱۴۰۲) و رشد مثبت نوجوانی (آزادی‌دهبیدی، ۱۴۰۰) همراه است.

هر چند که پژوهش‌های گسترده‌ای در حوزه توانمندی‌های منشی صورت گرفته است، لیکن اغلب این پژوهش‌ها در چارچوب طرح ارزش‌ها در عمل پترسون و سلینگمن^{۱۵} (۲۰۰۴) و ابزارهایی برای سنجش این

1. Values In Action (VIA)
2. McGrath & Wallace
3. Huitt
4. Kim & Cohen
5. Zettler, Hilbig & Heydasch
6. Fang, Dong & Fang
7. Ding
8. Koodamara, Prabhu, Suhan & Narayahan
9. Sokolovska, Dinic & Tomasevic
10. Marcus & Roy
11. Simha & Parboteeah
12. Ampuni, Kautsari, Maharani, Kuswardani & Buwono
13. Lee, Kuncel & Gau
14. Gau, Li, Yang & Kou
15. Peterson & Seligman

صفات ساخته شده است، به عمل آمده است. بنابراین ضرورت وجود و استفاده از ابزارهایی مختص منش اخلاقی که مبتنی بر فرهنگ ایرانی-اسلامی باشد به خوبی احساس می‌شود. جستجوی محققین این پژوهش گویای محدودیت ابزار در این خصوص است. در حال حاضر تنها یک ابزار ساخته شده مبتنی بر مفهوم منش اخلاقی در متون دینی و عرفانی جامعه ایرانی وجود دارد. این ابزار، مقیاس سنجش منش اخلاقی برای بزرگسالان است که توسط خرمائی و قائمی (۱۳۹۷) ساخته شده است. خرمائی و قائمی (۱۳۹۷) منش اخلاقی را شبکه‌ای از صفات و ویژگی‌هایی تعریف می‌کنند که ارزش‌های فرهنگی بر روی آن‌ها بارگذاری شده است.

این پژوهش‌گران بر اساس مطالعه منابع اخلاق اسلامی هشت صفت اخلاقی را شناسایی کردند که شامل؛ صفات منشی آداب‌گرایانه/گستاخانه^۱؛ مجموعه‌ای از صفات که هسته اصلی آن ارزش‌های دگرخواهانه مبتنی بر مراقبت و احترام به دیگران مانند مهربانی، خوش‌رویی، تواضع و قدردانی است. وظیفه‌گرا/تساهل‌گرا^۲؛ مجموعه‌ای از صفات مانند وقت‌شناسی، نظم و مسئولیت‌پذیری که مبتنی بر انجام وظیفه و تعهدات فردی است. پارسایانه/انکارورزانه^۳؛ مجموعه‌ای از صفات که ارزش‌های دینی مانند، شاکر، مخلص، مؤمن و متوکل بر روی آن‌ها بارگذاری شده است. بخشش‌گرا/تقابل‌گرا^۴ شامل صفاتی است که مبتنی بر چشم‌پوشی از خطای دیگران است؛ مانند بخشنده، عیب‌پوش، انتقادپذیر و اهل مدارا.

صداقت‌گرا/نیرنگ‌بازانه^۵؛ مجموعه‌ای از صفات که مبتنی بر ارزش‌های درستکارانه مانند، صادق و راست‌گو و نفی صفات خودخواهانه و مبتنی بر فریب دیگران مانند فرصت‌طلب، کلاه‌بردار، فریبکار، اغواگر و خودستا است. تبعیت‌گرا/طغیان‌گرا^۶؛ مجموعه‌ای از صفات که بر نفی صفات خودخواهانه مبتنی بر تخریب و آسیب به دیگران تأکید دارد؛ مانند عیب‌جو، سرزنش‌گر، هوس‌ران، اهل غیبت، تهمت‌زن و متوقع. حساسیت‌گرا/بی‌تفاوت‌گرا^۷؛ مجموعه‌ای از صفات که بر نفی صفات خودخواهانه مبتنی بر عدم حساسیت به منافع عمومی و دیگران تأکید دارد؛ مانند محتکر، ناسپاس، غافل و محتاط. وارستگی/وابستگی^۸ (تعلق‌گرا)؛ مجموعه‌ای از صفات که هسته اصلی آن نفی ارزش‌های خودخواهانه و مبتنی بر نگرانی و تشویش در از دست دادن قدرت، مکنت و موقعیت اجتماعی مانند قدرت‌طلب، مال‌اندوز، مقام‌پرست و چاپلوس است (خرمائی و قائمی، ۱۳۹۷).

اگر چه این مقیاس برای بزرگسالان ساخته شده است اما نتایج پژوهش آزادی‌ده‌بیدی و خرمائی (۱۴۰۱)

1. Etiquette/rudeness character trait
2. Conscientiousness/procrastination character trait
3. Pious/denialist character trait
4. Forgiveness/confrontation character trait
5. Honest/deceptive character trait
6. Submissive/rebellious character trait
7. Sensitivity/indifference character trait
8. Independent/dependent character trait

نشان داد که در نوجوانان شش عامل منشی قابل تأیید است. بنابراین از آنجا که شکل‌گیری هویت از جمله هویت اخلاقی در نوجوانی رقم می‌خورد و به خصوص در حال حاضر در نوجوانان ایرانی هویت‌یابی اخلاقی با چالش‌های فراوانی مواجه است که ضرورت انجام پژوهش‌های عدیده‌ای را برای فهم این پدیده ایجاب می‌نماید. لذا اهمیت تدوین و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاسی برای ارزیابی منش اخلاقی در نوجوانان به خوبی احساس می‌شود. همچنین، نتایج تحقیقات نشان می‌دهد، صفات منشی عامل مهمی در فرایند رشد و تحول نوجوانان است (کوینلان، سوئین و ویلا برودریک^۱، ۲۰۱۱) و صلاحیت‌های اخلاقی در نوجوانان را می‌توان بر حسب توانمندی‌های منش تبیین کرد (پارک و پترسون^۲، ۲۰۰۶). بنابراین انجام هر گونه مطالعه در رابطه با توانمندی‌های منشی که به فهم بهتر این عامل مهم در مسیر رشد نوجوانان کمک کند، حائز اهمیت است. علاوه بر آن درک اهمیت پرداختن به موضوع توانمندی‌های منشی نوجوانان ضرورت ملاحظات فرهنگی و ویژگی‌های خاص جامعه ایرانی را هم در این میان می‌طلبد که ابزارهای موجود بر اساس فرهنگ ایرانی-اسلامی تدوین نشده است و این ضرورت را منعکس نمی‌سازند، لذا هدف پژوهش حاضر بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی فرم کوتاه مقیاس منش اخلاقی نوجوانان است که این مقیاس ملاحظات فرهنگی را در سنجش صفات و فضیلت‌های اخلاقی ایرانی-اسلامی مورد توجه قرار داده است.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر در قالب یک پژوهش روان‌سنجی به دنبال بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس منش اخلاقی نوجوانان بود. جامعه آماری پژوهش را تمام دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول و دوم شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ تشکیل دادند. از این جامعه آماری بنا بر نظر کلاین^۳ (۲۰۱۶) مبنی بر انتخاب حجم نمونه بر اساس ۱۰ تا ۲۰ نفر در ازای هر پارامتر، نمونه‌ای به حجم ۵۵۷ نفر انتخاب گردید و در نهایت داده‌های ۵۴۰ دانش‌آموز (۲۵۶ پسر و ۲۸۴ دختر) مورد تحلیل قرار گرفت. در این پژوهش، نمونه‌گیری به روش تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای صورت گرفت. بدین ترتیب که از چهار ناحیه آموزش و پرورش شهر شیراز دو ناحیه انتخاب شد و از بین مدارس دخترانه و پسرانه این دو ناحیه ۶ مدرسه انتخاب و سپس در هر مدرسه از هر پایه یک کلاس به تصادف انتخاب شد و تمام دانش‌آموزان آن کلاس‌ها مشارکت کنندگان در پژوهش بودند. همچنین میانگین و انحراف استاندارد سنی شرکت کنندگان به ترتیب ۱۴/۸۶ و ۱/۴۰ سال بود. برای رعایت موازین اخلاقی به دانش‌آموزان توضیحات لازم داده شد و رضایت آنان جهت مشارکت داوطلبانه در پژوهش اخذ گردید. در پژوهش حاضر از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ برای

1. Quinlan, Swain & Vella-Brodrick
2. Park & Peterson
3. Kline

ورود اطلاعات و محاسبه شاخص‌های توصیفی، آلفای کرونباخ و روایی ملاکی و از نرم‌افزار AMOS نسخه ۲۱ برای تحلیل عامل تأییدی مقیاس استفاده شده است.

ابزارهای اندازه‌گیری

در این پژوهش برای تعیین روایی سازه مقیاس منش اخلاقی نوجوانان از روش تحلیل عامل تأییدی و همچنین برای تعیین روایی ملاکی از همبستگی نمره کل و نمره زیر مقیاس‌های مقیاس منش اخلاقی نوجوانان با نمره کل و نمره زیر مقیاس‌های مقیاس رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی و نمره پرسشنامه رفتارهای مدنی تحصیلی استفاده شده است. با توجه به آن چه در پیشینه پژوهش آورده شد، فرض بر آن است که برای تعیین روایی ملاکی مقیاس منش اخلاقی نوجوانان لازم است نمره کل و مؤلفه‌های مقیاس منش اخلاقی با نمره پرسشنامه رفتارهای مدنی تحصیلی نوجوانان همبستگی مثبت و با نمره کل و مؤلفه‌های مقیاس رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی همبستگی منفی داشته باشد. مشخصات این ابزارها در زیر آمده است.

مقیاس منش اخلاقی نوجوانان (AMCS): این ابزار با اقتباس از فرم بلند مقیاس صفات منشی^۱ (خرمائی و قائمی، ۱۳۹۷) ساخته شده است و شامل ۱۸ گویه است که در یک طیف لیکرت پنج درجه‌ای (از کاملاً درست=۵ تا کاملاً نادرست=۱) قرار می‌گیرد. گویه‌های این مقیاس بر اساس پژوهش آزادی‌ده‌بیدی و خرمائی (۱۴۰۱) بر روی نوجوانان از فرم مقیاس منش اخلاقی بزرگسالان انتخاب شده است. در این مقیاس صفات منشی آداب‌گرایانه/گستاخانه توسط گویه‌های ۱، ۲ و ۳؛ وظیفه‌گرا/تساهل‌گرا، به وسیله گویه‌های ۴، ۵ و ۶؛ بخشش‌گرا/تقابل‌گرا، با گویه‌های ۷، ۸ و ۹؛ تبعیت‌گرا/طغیان‌گرا با گویه‌های ۱۰، ۱۱ و ۱۲؛ پارسایانه/انکارورزانه، به وسیله گویه‌های ۱۳، ۱۴ و ۱۵؛ وارستگی/دل‌بستگی توسط گویه‌های ۱۶، ۱۷ و ۱۸ مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

مقیاس رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی (ADBS): مقیاس رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی^۲ به منظور سنجش رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی با ۴ مؤلفه اهمال‌کاری تحصیلی، بی‌صداقتی تحصیلی، نقض قانون تحصیلی و نافرمانی مقابله‌ای تحصیلی در دانش‌آموزان طراحی شده است (کشکولی، خرمائی و پورسید، ۱۴۰۰). این مقیاس شامل ۵۲ گویه است که در یک طیف لیکرت پنج درجه‌ای (از کاملاً درست=۵ تا کاملاً نادرست=۱) قرار می‌گیرد. در پژوهش کشکولی و همکاران (۱۴۰۰) روایی این مقیاس به روش تحلیل عامل تأییدی و با بهره‌گیری از نرم‌افزار آماری AMOS (نسخه ۲۱) روی گویه‌های این مقیاس انجام شده است. نتایج تحلیل عاملی وجود ۴ عامل را در این ابزار مورد تأیید قرار داده است. شاخص‌های نیکویی

1. Character trait scale
2. Academic destructive behaviors scale

برازش مدل شامل مجذور خی (X^2)، نسبت مجذور خی به درجه آزادی (X^2/df)، شاخص‌های GFI، CFI، RMSEA و PCLOSE برای مدل به ترتیب ۳۴۶۵/۵۴، ۲/۷۳، ۰/۹۵، ۰/۹۳، ۰/۰۶ و ۰/۲۰ بوده است. در پژوهش کشکولی و همکاران (۱۴۰۰) پایایی این چهار عامل با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه شده است که برای اهمال کاری تحصیلی، ۰/۸۳، بی‌صدقتی تحصیلی ۰/۷۷، نقض قانون تحصیلی، ۰/۷۶ و نافرمانی مقابله‌ای تحصیلی ۰/۷۸ گزارش شده است. در این پژوهش نیز برای تعیین پایایی این ابزار از آلفای کرونباخ استفاده شد و مقدار ضریب پایایی برای هر یک از ابعاد بی‌صدقتی تحصیلی، اهمال کاری تحصیلی، نافرمانی مقابله‌ای تحصیلی، نقض قانون تحصیلی و نمره کل مقیاس به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۷۰، ۰/۷۰، ۰/۷۶ و ۰/۸۶ به دست آمد.

مقیاس رفتارهای مدنی تحصیلی (ACBS): مقیاس رفتارهای مدنی تحصیلی^۱ توسط گل‌پرور (۱۳۸۹) ساخته شده و دارای ۲۱ گویه و سه زیرمقیاس پایبندی به قواعد (۸ گویه)، یاری‌رسانی و مشارکت اجتماعی (۱۰ گویه) و روابط صمیمانه (۳ گویه) است. این مقیاس بر مبنای پیشینه پژوهش‌های مرتبط با رفتار مدنی - سازمانی در محیط‌های کاری (ارگان^۲، ۱۹۸۸) ساخته و اعتباریابی شده است و محتوای زیرمقیاس‌های آن رفتارهای فرانقشی که جزء وظایف و رفتارهای الزامی دانشجویان محسوب نمی‌شود را شامل می‌شود. مقیاس مذکور بر اساس طیف لیکرت هفت درجه‌ای از (کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۷) نمره‌گذاری می‌شود. در پژوهش گل‌پرور (۱۳۸۹) روایی سازه این مقیاس با تحلیل عامل اکتشافی (با چرخش واریماکس) انجام شده است، نتایج تحلیل عاملی سه عامل مذکور را تأیید کرد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ سه عامل به ترتیب برابر ۰/۷۲، ۰/۷۰ و ۰/۷۰ به دست آمده است. همچنین نتایج ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش سبزیان، قدم‌پور و میردردی‌کوند (۱۳۹۶) برای کل پرسشنامه ۰/۸۰ و برای خرده مؤلفه‌های پایبندی به قواعد ۰/۷۹، یاری‌رسانی و مشارکت اجتماعی ۰/۶۸ و روابط صمیمانه ۰/۶۴ گزارش شده است. در پژوهش حاضر، جهت بررسی روایی این ابزار از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که گویه‌های مقیاس رفتارهای مدنی تحصیلی بر یک عامل (با بار عاملی ۰/۴۰ تا ۰/۷۵) بارگذاری می‌شود. همچنین در این پژوهش برای تعیین پایایی این ابزار از روش آلفای کرونباخ استفاده شد و مقدار ضریب پایایی نمره کل مقیاس ۰/۸۶ به دست آمد.

یافته‌ها

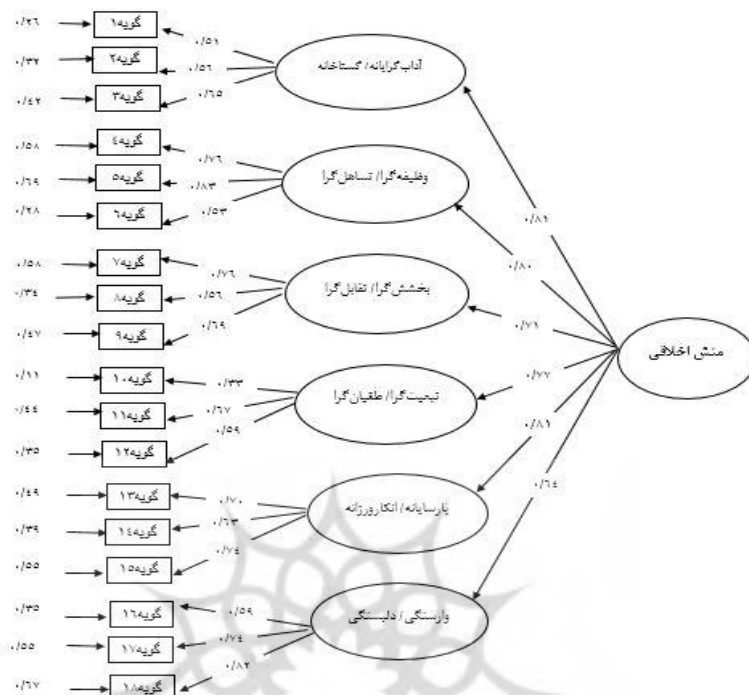
پیش از اجرای تحلیل عاملی مفروضه‌های داده‌های گمشده^۳ و پرت^۴ بررسی شدند. با توجه به تأکید

1. Academic citizenship behaviors scale
2. Organ
3. Missing data
4. Outliers

پژوهش‌گران مبنی بر این که پاسخ‌گویی به تمام سؤالات الزامی است هیچ داده گمشده‌ای وجود نداشت. جهت ردیابی داده‌های پرت تک متغیری، نمودارهای جعبه‌ای^۱ متغیرهای مشاهده شده پژوهش، مورد بررسی قرار گرفت. مواردی که از فاصله ۳ انحراف چارکی تجاوز کرده بودند به عنوان موارد افراطی^۲ از مجموعه داده‌ها حذف شدند. داده‌های پرت چندمتغیری نیز با استفاده از شاخص فاصله مهالانوبیس^۳، با نرم‌افزار AMOS مورد ارزیابی قرار گرفت. این فاصله به معنای فاصله هر مورد با مرکز هندسی است (میرز، گامست و گارینو^۴، ۲۰۱۶). نهایتاً با در نظر گرفتن معیار فاصله قابل توجه یک مورد نسبت به سایر موارد، همچنین شاخص‌های p^1 (احتمال بیشتر بودن مقدار واقعی فاصله مهالانوبیس برای مورد مشاهده شده از مقدار برآورد شده مورد نظر) و p^2 (احتمال بیشتر بودن مقدار واقعی فاصله مهالانوبیس سایر موارد از مقدار برآورد شده مورد نظر) کوچکتر از ۰/۰۵، ۱۷ مورد به عنوان موارد پرت شناسایی شده و از نمونه حذف شدند. برای تعیین نرمال بودن، شاخص‌های کجی^۵ و کشیدگی^۶ بررسی شد، تمام مقادیر کجی در محدوده -۳ و +۳ و مقادیر کشیدگی در محدوده -۱۰ و +۱۰ بود، بنابراین، پیش فرض نرمال بودن برقرار بود (میرز و همکاران، ۲۰۱۶). در ادامه، گویه‌های مقیاس در قالب مدل ۶ عاملی در نرم‌افزار ایموس (نسخه ۲۱) ترسیم و بر روی نمونه‌ای از دانش‌آموزان شامل ۵۴۰ نفر (۲۵۶ پسر و ۲۸۴ دختر) آزمون شد. شاخص‌های برازش مدل از جمله نسبت‌خیزی دو هنجار شده بر درجه آزادی (X^2/df)، نیکویی برازش (GFI)، نیکویی برازش تعدیل شده (AGFI)، برازش تطبیقی (CFI)، برازش هنجار شده (NFI)، ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) و PCLOSE برای مدل محاسبه شد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم نشان داد که مقیاس منش اخلاقی با صفت منشی آداب‌گرایانه/گستاخانه (با بار عاملی ۰/۵۱ تا ۰/۶۵)، وظیفه‌گرا/تساهل‌گرا (با بار عاملی ۰/۵۳ تا ۰/۸۳)، بخشش‌گرا/تقابل‌گرا (با بار عاملی ۰/۵۶ تا ۰/۷۶)، تبعیت‌گرا/طغیان‌گرا (با بار عاملی ۰/۳۳ تا ۰/۶۷)، پارسایانه/انکارورزانه (با بار عاملی ۰/۶۳ تا ۰/۷۴) و وارستگی/دل‌بستگی (با بار عاملی ۰/۵۹ تا ۰/۸۲) مورد بارگذاری و تأیید قرار می‌گیرد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی در شکل ۱ و شاخص‌های برازش مدل در جدول ۱ گزارش شده است.

1. Box plots
2. Extreme
3. Mahalanobis
4. Meyers, Gamst & Garino
5. Skewness
6. Kurtosis

شکل ۱. تحلیل عامل تأییدی فرم کوتاه مقیاس منش اخلاقی نوجوانان

Figure 1

Confirmatory factor analysis of the short form of the Adolescent Moral Character Scale

جدول ۱. شاخص‌های برازش مقیاس منش اخلاقی

Table 1

Fit indices of the Moral Character Scale

PCLOSE	RMSEA	NFI	CFI	AGFI	GFI	X ² /df	شاخص Index
0.12	0.05	0.94	0.94	0.91	0.93	2.43	مقدار Value
0.05>	0.08<	0.90>	0.90>	0.90>	0.90>	3<	مقادیر قابل قبول Acceptable values

همچنین، برای به دست آوردن پایایی مقیاس از روش آلفای کرونباخ استفاده شد و مقدار ضریب پایایی برای هر یک از ابعاد آداب‌گرایانه/گستاخانه، پارسایانه/انکارورزانه، وظیفه‌گرا/تساهل‌گرا، بخشش‌گرا/تقابل‌گرا، تبعیت‌گرا/اطعین‌گرا، وارستگی/دل‌بستگی و نمره کل مقیاس به ترتیب ۰/۷۰، ۰/۸۱، ۰/۷۸، ۰/۷۵، ۰/۷۷ و ۰/۸۷ به دست آمد. در ادامه شاخص‌های توصیفی مؤلفه‌های متغیر منش اخلاقی نشان داده شده است (جدول ۲).

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی مؤلفه‌های منش اخلاقی

Table 2

Descriptive indicators of moral character components

کشیدهگی Kurtosis	کجی Skewness	انحراف معیار Standard deviation	میانگین Average	حداکثر نمره Maximum score	حداقل نمره Minimum score	مؤلفه‌های منش اخلاقی Components of moral character
0.80	-0.97	2.17	12.58	15	4	صفت منشی آداب‌گرایانه/گستاخانه Etiquette rudeness character trait
3.02	-1.63	2.35	13.11	15	3	صفت منشی پارسایانه/انکارورزانه Pious/denialist character trait
0.02	-0.82	2.52	12.14	15	4	صفت منشی وظیفه‌گرا/تساهل‌گرا Conscientiousness/procrastination character trait
-0.17	-0.52	2.93	10.60	15	3	صفت منشی بخشش‌گرا/تقابل‌گرا Forgiveness/confrontation character trait
-0.47	-0.37	2.38	11.36	15	3	صفت منشی تبعیت‌گرا/اطغیان‌گرا Submissive/rebellious character trait
-0.49	-0.42	3.01	10.46	15	3	صفت منشی وارستگی/دل‌بستگی Independent/dependent character trait
-0.08	-0.44	12.39	82.49	105	44	منش اخلاقی Moral character

در ادامه همبستگی نمره کل و مؤلفه‌های مقیاس منش اخلاقی نوجوانان و نمره کل و مؤلفه‌های مقیاس رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی و مقیاس رفتارهای مدنی به عنوان شاخص روایی ملاکی مقیاس منش اخلاقی نوجوانان محاسبه شده است. نتایج همبستگی گویای آن است که همبستگی نمره کل منش اخلاقی و رفتارهای مدنی تحصیلی ۰/۴۹ است که در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار است. همچنین همبستگی نمره کل منش اخلاقی و نمره کل رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی ۰/۳۷- است که در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار بوده است. نتایج همبستگی نشان می‌دهد که تمام مؤلفه‌های منش اخلاقی با مؤلفه‌های رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی رابطه منفی معنی‌دار دارد. در حالی که این مؤلفه‌ها با رفتارهای مدنی تحصیلی همبستگی مثبت معنی‌دار داشته است. این نتایج گویای روایی ملاکی مقیاس منش اخلاقی نوجوانان است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش، اعتبارسنجی ابزاری مناسب و بومی شده برای اندازه‌گیری منش اخلاقی نوجوانان بود؛ تا به کمک آن بتوان میزان برخورداری نوجوانان از صفات منشی که پیامدهای مثبت رفتاری دارد را

اندازه‌گیری نمود. بر این اساس، در نخستین اقدام، جستجوی گسترده‌ای به منظور یافتن ابزاری مناسب برای اندازه‌گیری منش اخلاقی در نوجوانان انجام شد، یافته‌ها حاکی از آن بود که در داخل کشور ابزار بومی معتبری در این زمینه وجود ندارد. در این راستا، مقیاس منش اخلاقی بزرگسالان خرمانی و قائمی (۱۳۹۷) با توجه به زیربنای نظری و بومی قوی، جدید بودن، جامع بودن و داشتن روایی و پایایی مناسب انتخاب شد که این ابزار هشت صفت منشی را مورد سنجش قرار می‌دهد. لیکن با توجه به این که نتایج پژوهش آزادی‌دهیدی و خرمانی (۱۴۰۱) نشان داده بود که در نوجوانان شش عامل یا صفت منشی قابل تأیید است. این مقیاس با شش صفت منشی تنظیم و برای سنجش منش اخلاقی نوجوانان انطباق داده شد. سپس مقیاس منش اخلاقی نوجوانان توسط نمونه‌ای از دانش‌آموزان دوره متوسطه اول و دوم شهر شیراز تکمیل شد و روایی و پایایی آن مورد سنجش قرار گرفت.

برای بررسی روایی سازه‌ی مقیاس از روش تحلیل عامل تأییدی و روایی ملاکی استفاده شد. نتایج سنجش روایی مقیاس منش اخلاقی به روش تحلیل عامل تأییدی نشان دهنده استقلال شش عامل بود. این شش عامل شامل صفات آداب‌گرایانه/گستاخانه، پارسایانه/انکارورزانه، وظیفه‌گرا/تساهل‌گرا، بخشش‌گرا/تقابل‌گرا، تبعیت‌گرا/طغیان‌گرا و وارستگی/دلبستگی بود. شاخص‌های برازش مطلق، مقتصد و تطبیقی حاصل از تحلیل عامل تأییدی نشان دهنده برازش مناسب گویه‌های مقیاس با عوامل مربوط بود و تمام گویه‌ها در تحلیل عاملی دارای بار عاملی مناسب بودند. در این بررسی ضریب آلفای کرونباخ زیرمقیاس‌ها نیز مناسب بود، بنابراین مشخص شد که مقیاس ثبات درونی رضایت‌بخش برای نوجوانان دارد.

همان‌طور که ملاحظه شد شش بعد منش اخلاقی هر کدام سه گویه داشتند و مقایسه میانگین این ابعاد با تعداد گویه‌های مساوی نشان می‌دهد میانگین‌ها تفاوت چندانی ندارند (جدول ۳). یعنی در طراحی این مقیاس بر توزیع گویه‌ها و تفکیک عوامل به خوبی توجه شده است. همبستگی درونی نسبتاً کم زیرمقیاس‌ها و ضرایب بالای آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس‌ها نشان می‌دهد که مؤلفه‌های منش اخلاقی سازه‌های نسبتاً مستقلی هستند، یعنی با این که شش زیرمقیاس پرسشنامه با یکدیگر مرتبط هستند، به اندازه کافی متمایز هم هستند. همچنین، همبستگی نسبتاً بالای زیرمقیاس‌ها با مقیاس کلی منش اخلاقی بیانگر آن است که شش زیرمقیاس به خوبی مقیاس کلی منش اخلاقی را تعریف می‌کنند.

در مجموع، نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که مقیاس منش اخلاقی نوجوانان از شش عامل تشکیل شده و در سنجش سازه کلی مقیاس منش اخلاقی روایی و پایایی مطلوبی دارد و می‌توان از آن برای ارزیابی منش اخلاقی دانش‌آموزان نوجوان استفاده کرد. از سوی دیگر پیشینه پژوهش‌ها نشان داده بود که صفات منشی با رفتارهای غیراخلاقی، رفتارهای شغلی غیرمولد، بزهکاری، دروغ‌گویی، تقلب، پرخاشگری، اهمال‌کاری، خطاهای شناختی، نقض قانون همبستگی منفی و با رفتارهای جامعه‌پسند، تصمیم‌گیری‌های اخلاقی و رشد اجتماعی رابطه مثبت دارد (زیتلر و همکاران، ۲۰۱۳؛ فانگ و همکاران، ۲۰۱۹؛ دینگ و

همکاران، ۲۰۱۸؛ کودامارا و همکاران، ۲۰۲۰؛ سوکولوفسکا و همکاران، ۲۰۱۸؛ سیمها و پاربوتیه، ۲۰۲۰؛ آمپونی و همکاران، ۲۰۱۹؛ لی و همکاران ۲۰۲۱؛ گوا و همکاران، ۲۰۲۱). نتایج پژوهش‌های داخل کشور نیز نشان داده بود که منش اخلاقی با کاهش رفتارهای غیر اخلاقی و افزایش رفتارهای جامعه‌پسند و اخلاقی همراه است (آزادی ده‌بیدی و خرمائی، ۱۴۰۱، خرمائی و بارانی، ۱۳۹۹، دهقانی و خرمائی، ۱۴۰۰ و خرمائی و محمودنژاد، ۱۴۰۰).

بنابراین با توجه به این نتایج برای تعیین روایی ملاکی همزمان این ابزار از مقیاس رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی نوجوانان (کشکولی و همکاران، ۱۴۰۰) که چهار مؤلفه اهمال‌کاری تحصیلی، بی‌صدافتی تحصیلی، نقض قانون تحصیلی و نافرمانی مقابله‌ای تحصیلی در دانش‌آموزان را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و همچنین مقیاس رفتارهای مدنی تحصیلی که رفتارهای اخلاقی جامعه‌پسند را مورد سنجش قرار می‌دهد، استفاده شد. نتایج نشان داد که نمره کل مقیاس منش اخلاقی و همچنین مؤلفه‌های آن با نمره کل مقیاس رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی همبستگی منفی معنی‌دار دارد. همچنین این نتایج گویای آن بود که نمره کل و زیر مقیاس‌های مقیاس منش اخلاقی با نمره مقیاس رفتارهای مدنی تحصیلی همبستگی مثبت معنی‌دار داشته است. مجموع این نتایج نشان می‌دهد که مقیاس منش اخلاقی نوجوانان از روایی ملاکی مطلوبی برخوردار است. در پایان می‌توان گفت که تدوین و اعتباریابی فرم کوتاه مقیاس منش اخلاقی نوجوانان که در پژوهش حاضر محقق شد، می‌تواند گامی نو در جهت گسترش پژوهش در زمینه منش اخلاقی باشد.

در کنار یافته‌های به دست آمده محدودیت‌هایی بر این پژوهش مترتب است. از جمله در این پژوهش پایایی مقیاس با روش آلفای کرونباخ و روایی با روش تحلیل عامل تأییدی و ملاکی همزمان محاسبه شد. همچنین نمونه این پژوهش نیز دربرگیرنده دانش‌آموزان متوسطه شهر شیراز بود که تعمیم‌پذیری یافته‌های پژوهش حاضر را به گروه‌های دیگر افراد با محدودیت مواجه می‌سازد. براساس این محدودیت‌ها پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی محاسبه پایایی به روش بازآزمایی و روایی به روش ملاکی پیش‌بین نیز انجام شود. همچنین در جهت تعمیم‌پذیری یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود که پژوهش در گروه‌های دیگر دانش‌آموزی و سایر بافت‌های فرهنگی انجام شود.

References

منابع

- آزادی ده‌بیدی، فاطمه. (۱۴۰۰). *تبیین پیشایندها و پیامدهای اخلاقی تحول مثبت نوجوانی*. رساله دکتری، دانشگاه شیراز.
- آزادی ده‌بیدی، فاطمه و خرمائی، فرهاد. (۱۴۰۱). *تبیین رفتارهای اخلاقی تحصیلی: نقش صفات منشی و جو اخلاقی مدرسه. پژوهش‌های تربیتی*، ۱۱(۴۵)، ۱۸۳-۲۰۲.

- بارانی، حمید و خرمائی، فرهاد. (۱۳۹۹). رابطه منش‌های اخلاقی با ابعاد بی‌صدافتی تحصیلی با توجه به نقش واسطه‌ای خودفریبی. *مجله روان‌شناسی*، ۲۴(۴)، ۴۷۱-۴۸۹.
- خرمائی، فرهاد و ذبیحی، معصومه. (۱۳۹۹). ارتباط بین حساسیت پردازش حسی و خودتنظیمی شناختی هیجانی با واسطه‌گری منش‌های اخلاقی. *مجله اخلاق و تاریخ پزشکی ایران*، ۱۳، ۱۵۴-۱۴۲.
- خرمائی، فرهاد و محمودنژاد، خاتون. (۱۴۰۰). رابطه منش‌های اخلاقی با بی‌صدافتی تحصیلی دانشجویان: نقش واسطه‌گری عدم درگیری اخلاقی. *اخلاق و تاریخ پزشکی ایران*، ۱۴، ۷۳-۶۰.
- خرمائی، فرهاد و قائمی، مریم. (۱۳۹۷). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه منش‌های اخلاقی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه شیراز.
- دیرانی‌زاده، نادیا. (۱۴۰۱). *رابطه صفات منشی و ادراک از محیط کلاس مجازی با قضاوت اخلاقی دانشجویان: نقش واسطه‌ای خطای شناختی*. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه شیراز.
- دهقانی، زهرا. (۱۴۰۰). *اثربخشی آموزش منش بر خردمندی، امید به تحصیل و رفتار جامعه‌پسند دانشجویان*. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه شیراز.
- دهقانی، شهلا و خرمائی، فرهاد. (۱۴۰۰). رابطه منش‌های اخلاقی و پرخاشگری در دانشجویان: نقش واسطه‌ای هیجانانگیز شرم و گناه. *پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی*، ۱۱(۴۴)، ۷۲-۴۷.
- سبزیان، سعیده، قدم‌پور، عزت‌اله، و میردردیکوند، فضل‌الله. (۱۳۹۶). تدوین مدل علی تقلب تحصیلی بر اساس عوامل فردی و بافتی با نقش واسطه‌ای خودکارآمدی تحصیلی. *پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی*، ۵(۳)، ۴۳-۶۶.
- شریفی اردانی، علیرضا، خرمائی، فرهاد، فولادچنگ، محبوبه، و فضیلت‌پور، مسعود. (۱۴۰۲). رابطه منش‌های اخلاقی والدین با مهارت‌های اجتماعی فرزندان: نقش واسطه‌ای سبک‌های والدین در برخورد با هیجانانگیز منفی کودکان. *دست‌آوردهای روان‌شناختی*، ۳۰(۱)، ۳۷۵-۳۹۴.
- کشکولی، فرامرز، خرمائی، فرهاد، و پورسید، سید مهدی. (۱۴۰۰). ساخت و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی در دانش‌آموزان. *اندازه‌گیری تربیتی*، ۱۲(۴۶)، ۲۷-۴۹.
- گل‌پرور، محسن. (۱۳۸۹). *بررسی نقش اخلاق تحصیلی، عدالت و بی‌عدالتی آموزشی در رفتارهای مدنی-تحصیلی دانشجویان. اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی*، ۵(۴)، ۲۵-۴۱.
- Ampuni, S., Kautsari, N., Maharani, M., Kuswardani, S., & Buwono, S. (2019). Academic dishonesty in Indonesian college students: An Investigation from a moral psychology perspective. *Journal of Academic Ethics*, 1- 23. <https://doi.org/10.1007/s10805-019-09352-2>
- Arthur, J., Kristjánsson, K., Harrison, T., Sanderse, W., and Wright, D. (2017). *Teaching Character and Virtue in Schools*. London: Routledge.
- Azadi Dehbidi, F. (2022). *Explanation of moral antecedents and consequences of Positive youth development*. Doctoral Thesis, Shiraz University. [in Persian]

- Azadi Dehbidi, F., Khormaei, F. (2023). The mediating role of school ethical climate in the relationship between character trait with academic destructive behaviors and academic citizenship behaviors. *Educational Research*, 11(45), 183-202. [in Persian]
- Barani, H., Khormaei, F. (2021). The relationship between moral characters and the academic dishonesty dimensions with mediating role of self- deception, *Journaj Psychology*, 24(4), 456-470. [in Persian]
- Berkowitz, M. (2002). The science of character education. In W. Damon (Ed.), *Bringing in a new era in character education* (43-63). Stanford, CA: Hoover Institute Press.
- Casali, N., Feraco, T., Ghisi, M., & Meneghetti, C. (2021). Associations between character strengths, psychological distress and self-efficacy during Covid-19 lockdown. *Journal of Happiness Studies*, 22, 2255-2274.
- Cohen, T. R., & Morse, L. (2014). Moral character: What it is and what it does. In A. P. Brief Colby, A., & Damon, W. (1992). *Some do care: Contemporary lives of moral commitment*. New York: Free Press.
- Dehghani, S., & Khormaei, F. (2022). The relationship between moral characters and aggression among university students: The mediating role of shame and guilty emotions. *Social Psychology Research*, 11(44), 47-72. [in Persian]
- Dehghani, Z. (2022). *The effectiveness of character education on students' wisdom, hope for education and pro-social behavior*. Master's thesis, Shiraz University. [in Persian]
- Ding, W., Shao, Y., Sun, B., Xie, R., Li, W., & Wang, X. (2018). How can prosocial behavior be motivated? The different roles of moral judgment, moral elevation, and moral identity among the young Chinese. *Frontiers in psychology*, 9, 814-820.
- Doryanizadeh, N. (2022). *Relation of character traits and perception of virtual classroom to students' moral judgment: The mediating role of cognitive bias*. Masters thesis of School of Education and Psychology of Shiraz University. [in Persian]
- Fang, Y., Dong, Y., & Fang, L. (2019). Honesty-humility and prosocial behavior: The mediating roles of perspective taking and guilt-proneness. *Scandinavian Journal of Psychology*, 60, 386-393.
- Funder, D. C., & Fast, L. A. (2010). Personality in social psychology. In S. T. Fiske, D. T. Gilbert, & G. Lindzey (Eds.), *Handbook of social psychology* (p. 668-697). John Wiley & Sons Inc.
- Gau, Z., Li, W., Yang, Y., & Kou. (2021). Honesty-Humility and unethical behavior in adolescent: The mediating role of moral disengagement and the moderating role of system justification. *Journal of Adolescence*, 90, 11-22.
- Golparvar, M. (2011). The role of academic ethics, educational justice and injustice among university student's education/citizenship behaviors. *Educational Management Innovation*, 5(4), 25-41. [in Persian]

- Huitt, W. (2000). Moral and character development. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University. Retrieved December 2002, from <http://www.edpsycinteractive.org/topics/morchr/morchr.html>
- Kashkoli, F., Khormaei, F., & Poorseyed, S. M. (2022). Construction and evaluation of psychometric properties of the scale of scale of academic destructive behaviors in students. *Educational Measurement*, 12(46), 27-49. [in Persian]
- Kim, Y., & Cohen, T. R. (2015). Moral character and workplace deviance: Recent research and current trends. *Current Opinion in Psychology*, 6, 1-16.
- Kline, R. B. (2016). Principles and practices of structural equation modeling (4rd Eds.). New York: Guilford.
- Khormaei, F., & Ghaemi, M. (2019). *Psychometric properties of moral character questionnaire*. Departe ment of Educational and Psychology. [in Persian]
- Khormaei, F., & Mahmoudnejad, K. (2022). The relationship between moral characters and academic dishonesty in students: The mediating role of moral disengagement. *Medical Ethics and History of Medicine*, 14, 61-72. [in Persian]
- Khormaei, F., & Zabihi, M. (2021). The relationship between sensory processing sensitivity and cognitive- emotional self-regulation mediated by moral characters. *Medical Ethics and History of Medicine*, 13(1), 142-154. [in Persian]
- Kraut, R. (2001). Aristotle's. In E. Zalta (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Stanford, CA: The Metaphysics Research Lab, Stanford University. Retrieved April 2004, from <http://plato.stanford.edu/entries/aristotle-ethics/>
- Koodamara, N. K., Prabhu, N., Suhan, M., & Narayanan, S. L. (2021). Big Five personality traits and ethical climate: A test of antecedents of unethical behaviour. *Journal of Education for Business*, 96(4), 243-251.
- Lee, S.D., Kuncel, N. R. & Gau, J. (2020). Personality, attitude, and demographic correlates of academic dishonesty: A meta-analysis. *Psychology Bulletin*, 146(11), 1042-1058.
- Lickona, T. (1991). *Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility*. New York: Bantam.
- Marcus, J., & Roy, J. (2017). In search of sustainable behaviour: The role of core values and personality traits. *Journal of Business Ethics*, 158(1), 63-79.
- McGrath, R. E., & Wallace, N. (2019). Cross-validation of the VIA inventory of strengths: Revised and its short forms. *Journal of Personality Assessment*, 103, 120-131.
- Meyers, L. S., Gamst, G., & Guarino, A. J. (2016). Applied multivariate research: *Design and interpretation*. Sage publications.
- Narvaez, D. & Rest, J. (1995). The four components of acting morally. In W. Kurtines & J. Gewirtz (Eds.), *Moral development: An introduction* (385-400). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Organ, D. W. (1988). *Organizational citizenship behavior: The good soldier syndrome*: Lexington Books/DC Heath and Com.
- Park, N., & Peterson, C. (2006). Moral competence and character strengths among

- adolescents: The development and validation of the Values in Action Inventory of Strengths for Youth. *Journal of Adolescence*, 29(6), 891–909.
- Peterson, C., & Seligman, M.E.P. (2004). *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification*. New York: Oxford University Press and Washington, DC: American Psychological Association.
- Pritchard, I. (1988). Character education: Research prospects and problems. *American Journal of Education*, 96(4), 469-495.
- Purpel, D., & Ryan, K. (Eds.). (1976). *Moral education...It comes with the territory*. Berkeley, CA: McCutchan.
- Quinlan D, Swain N, & Vella-Brodrick, D. A. (2011). Character strengths interventions: Building on what we know for improved outcomes. *J Happiness Stud*, 13(6), 1145-1163.
- Sabzian; S., Ghadampour; E., & Mirderikvand, F. (2017). The causal model academic cheating based on individual and contextual factors with the mediating role academic Self-Efficacy. *Research in School and Virtual Learning*, 5(3), 43-66. [in Persian]
- Simha, A., & Parboteeah, K. P. (2020). The big 5 personality traits and willingness to justify unethical behavior—a cross-national examination. *Journal of Business Ethics*, 167(3), 451-471.
- Shoshani, A., & Russo-Netzer, P. (2017). Exploring and assessing meaning in life in elementary school children. *Personality and Individual Differences*, 104, 460-465.
- Sharifi Ardani, A., Khormaei, F., Fouladchang, M., & Fazilatpoor, M. (2024). The relationship between parents moral character and children social skills: The mediating role of parents styles in coping with childerens negative emotions. *Psychological Achievements*, 30(1), 375-394. [in Persian]
- Smith, B. W., Ford, C. G., Erickson, K., & Guzman, A. (2021). The effects of a character strength focused positive psychology course on undergraduate happiness and well-being. *Journal of Happiness Studies*, 22, 343-362.
- Sokolovska, V., Dinic, B., & Tomasevic, A. (2018). Aggressiveness in the HEXACO personality model. *Psihologija*, 51(4), 449-468.
- Wynne, E., & Walberg, H. (Eds.). (1984). *Developing character: Transmitting knowledge*. Posen, IL: ARL.
- Zettler, I., Hilbig, B. E., & Heydasch, T. (2013). Two sides of one coin: Honesty–Humility and situational factors mutually shape social dilemma decision making. *Journal of Research in Personality*, 47(4), 286–295.

فرم کوتاه مقیاس منس اخلاقی نوجوانان

ردیف	عبارت	کاملاً درست	درست	تا حدی درست	نادرست	کاملاً نادرست
۱	به دیگران کمک می‌کنم حتی اگر برایم منفعت نداشته باشد.					
۲	نسبت به دیگران دلسوز و مهربان هستم و از داشتن این حس خشنودم.					
۳	در رفتار و گفتارم فروتن و متواضع هستم و از داشتن این حس خشنودم.					
۴	کارهایم را با نظم و برنامه ریزی مشخص انجام می‌دهم.					
۵	پیگیر کارهایم هستم و آن‌ها را طبق برنامه به پایان می‌رسانم.					
۶	کاری که به من سپرده می‌شود، در اسرع وقت انجام می‌دهم.					
۷	بدون این که رنجشی در دلم باشد، دیگران را می‌بخشم.					
۸	خطای دیگران را می‌بخشم و از حق خودم چشم‌پوشی می‌کنم.					
۹	اگر از کسانی دلگیر باشم با آن‌ها مدارا می‌کنم.					
۱۰	اگر دیگران را به جهت اشتباهاتشان مستحق سرزنش بدانم، خودم را نیز سرزنش می‌کنم.					
۱۱	صحبت کردن راجع به دیگران هنگامی که خودشان حضور ندارند، مرا رنج می‌دهد.					
۱۲	اظهار نظر و قضاوت در مورد دیگران مرا می‌آزارد.					
۱۳	تلاش‌هایم در زندگی برای نزدیکی به خداوند است.					
۱۴	رضایت خداوند بیش از رضایت دیگران برایم اهمیت دارد.					
۱۵	معمولاً حضور خداوند را نزدیک خود احساس می‌کنم.					
۱۶	هنگامی که نسبت به نداشتن پول و ثروت نگران می‌شوم، این احساس را براحتی می‌توانم از خودم دور سازم.					
۱۷	هنگامی که نگران از دست دادن مقام و موقعیت هستم، این احساس را براحتی می‌توانم از خودم دور کنم.					
۱۸	هنگامی که نسبت به از دست دادن موقعیت و جایگاه اجتماعی‌ام نگران می‌شوم، این حس را براحتی می‌توانم از خودم دور کنم.					